

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

לך לך

(חלק כה שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת לך לך, זיג מרחשון, ה'תשפ"ז (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

לך לך ג

62

זו אינה חלק מן ה"נוטריקון"⁵ – שכן היסוד וההכרח לדברי רש"י שיש כאן "לשון נוטריקון" (אף ש"נוטריקון" אינו דבר הרגיל⁶ בלימוד פשוטו של מקרא⁷) הוא ממה שנאמר "כ"י".

אלא שעפ"ז עולה השאלה: אם כך, מפני מה נותרה (ב"אברהם") האות רי"ש שאין לה שייכות לנוטריקון?⁸ ועל כך השיב רש"י "ור"ש שהיתה בו בתחלה כו' לא זוהי ממקומה", והביא דוגמא (וראיה) לדבר מ"י"ד של שרי" [כמו שנאמר בהמשך הפרשה⁹ "לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה"], ש"נותרמה על השכינה (על שניטלה משרה) עד שהוסיפה ליהושע", ועל-דרך-זה בנידון דידן, ש"הניח הרי"ש במקומו (בשם אברהם) .. כדי שלא יתרעם על השכינה כ"י"ד של שרי"¹⁰.

א. בפירושו על הפסוק¹ "ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך", העתיק רש"י את לשון הכתוב "כי אב המון גוים", ופירש:

"לשון נוטריקון של שמו, ורי"ש שהיתה בו בתחלה שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו ועכשיו (אב² לכל העולם. ואפילו רי"ש שהיתה בו מתחלה) לא זוהי ממקומה שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה עד שהוסיפה ליהושע שנאמר³ ויקרא משה ליהושע בן נון יהושע".

הפירוש הפשוט בדברי רש"י כאן: לשון הכתוב "כי אב גו" – היינו ש"אב המון גוים נתתיך" הוא נתינת טעם לשם אברהם – מוכיחה שענין "אב המון גוים" נרמז בשם אברהם. ולכן מפרש רש"י ש"אב המון גוים"⁴ הוא "לשון נוטריקון של שמו".

[ועפ"ז מדויק מה שהעתיק רש"י מן הכתוב את התיבה "כ"י" – אף שתיבה

(5) שלכן לא העתיק רש"י תיבת "נתתיך" שבסיום הכתוב – כי אינה מהנוטריקון.
(6) אף שרש"י מביא ענין הנוטריקון כמ"פ בפירושו (ראה לדוגמא – פרשתנו טו, ב. ועוד).
וברש"י יתרו (כ, יב): שד"ת נוטריקון הם נדרשין מכלל הן לאו כו' – היינו שנוטריקון בפשט"מ פי' (גם) ראשי ענינים (וכן בפרשתנו טו, ב – כולל "לאו" דהך אליעזר דלה כו'. ובנדוד – שולל ענין "אלא לארם").
וכן מביא ענין הר"ת (בראשית א, ת. ובכ"מ), אבל אין שם נוטריקון. ואכ"מ.
(7) ולהעיר גם מנדוד, שרש"י לא הביא הנוטריקון של שם אברהם שבגמרא (שבת קה, רע"א), כי אינו ע"ד הפשט בכלל.
(8) ראה מפרשי רש"י כאן (רא"ם. ס' זכרון. דברי דוד). וראה ב"ר פמ"ו, ז (ובמפרשים שם).
(9) יז, טו.
(10) ל' הרא"ם.

(1) פרשתנו יז, ה.
(2) תיבות אלו (בסוגריים) ליתא בדפוס ראשון וכמה כת"י רש"י שתח"י. ובדפוס שני וכמה כת"י רש"י שתח"י, "אב לכל העולם (כלו) ואפי' הכי (או: ורי"ש) לא זוהי כו'". וראה לקמן הערה 16.
(3) שלח יג, טז (ובדפוס א' וב' וכת"י רש"י שתח"י – ליתא ראי' זו).
(4) ולהעיר שבכמה כת"י רש"י שתח"י ליתא בהד"ה דרש"י תיבת "גוים", כי אף שמשלים תיבת "המון" – ולכן הובא ברוב הגירסאות ברש"י – אינה בהנוטריקון.

ב. אבל צריך להבין:

(ב) מלשון רש"י, שאף¹⁴ יו"ד של שרי כו" – ולא, וכן יו"ד כו" – מוכח, שלגבי יו"ד של שרי יש מקום קטן יותר לתרעומת מאשר לגבי הרי"ש של אברהם, (שאף כו" – היינו: לא רק הרי"ש של אברהם, אלא אפילו יו"ד של שרי נתרעמה).

ותמוה: מאי בנייהו? לכאורה הטעם והגורם לתרעומת בשני המקומות אחד הוא – נטילתה של האות משם של צדיק.

ג. ויובן בהקדם אריכות לשון רש"י, ורי"ש שהיתה בו בתחלה שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו ועכשיו אב לכל העולם ואפילו רי"ש כו' לא זזה ממקומה, דלכאורה:

מזה שרש"י לא הזכיר כאן כלל את השם, "אברם", אלא פתח את דבריו, ורי"ש שהיתה בו בתחלה כו" (ורק בהמשך לזה פירש, שלא היה אב אלא לארם).

[ועוד זאת: בכך שינה רש"י מלשון

(והוא מירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו. ב"ר פמ"ז, א. ועוד) ברם רי"ש דאברהם לכשתתרעם לא משכחת דעדיף מינ" (ע"ש) – דסו"ס, גם את"ל חילוק זה בפרש"י [הנה – נוסף לזה שאינו ע"ד הפשט – לא נרמז אפילו כלל בפרש"י] – מה מקום להביא דוגמא ורא"י לנדוד מיו"ד של שרי כאשר לפועל ניזחה היו"ד ממקומה? (14) ראה הערה 11.

בפשט"מ – במילא פשוט ג"כ (בפשט"מ) שמחפשים מענה פיוס פשוט: (א) שהיו"ד של שרי נתוסף, (ב) ומודיע רש"י הנאמר בפשט"מ – שנתוסף ליהושע. [וזה שרש"י לא הביא ענין זה על אתר ב"ר שלח – כי בפשט"מ דפ' שלח אינה קושיא, כי גם בלא תרעומות – צ"ל הוספה זו (כדי שלא יכשל יהושע בעצת מרגלים) ופשוט].

(א) ענין יו"ד של שרי" הוא, לכאורה, ראיה לסתור¹¹, שהרי היו"ד של שרי אכן, "זזה ממקומה" (ונתוספה (א) לשם אחר (ב) של אדם אחר – יהושע¹²), ואילו בנידון דידן הרי"ש, לא זזה ממקומה¹³!

(11) ולהעיר שבכת"י אחדים שתח"י (וראה ג"כ רש"י הוצאת בערלינגער) הגירסא – "אבל יו"ד של שרי לא עמדה במקומה ונתרעמה (עד שנתרעמה) כו".

(12) וגם – זה ה' לאחרי מאות בשנים, וכל משך זמן זה נשארה במצב של תרעומות (ובל' חז"ל – סנהדרין ק, א: עומד וצווח כמה שנים עד שבא יהושע כו!).

(13) בשפ"ח כאן: והא דזזה היו"ד משרה אפשר משום דעתידיה ליתן בשמו של יהושע. אבל צ"ע שהרי סו"ס הדוגמא מיו"ד של שרי היא רא"י לסתור (מכיון שתרעומות של היו"ד לא פעלה שלא להזיזה ממקומה).

[ודחוק לומר שהדוגמא היא רק על כללות הענין שיש לאות תרעומות כשנוטלים אותה משם צדיק – כי זהו דבר המובן ופשוט שאי"צ רא"י (וכדמוכח מזה גופא שרש"י כותב, יו"ד של שרי נתרעמה כו' מבלי לציין** מקור ע"ז או לכתוב שהוא דברי אגדה** כו). ועכצ"ל שהדוגמא היא ע"ז שנתפייסה על התרעומות שלה כו].

ועד"ז קשה במ"ש במשכיל לדוד ד, יו"ד של שרי הזיזה .. איכא עילויי מנוקבא לדוכרא

(*) בתי' הב' כתב: שהיו"ד היתה יכולה להתקיים אף שם שהרי חזקה ונתנה חצי' לשרה וחצי' לאברהם (ירושלמי ובי"ר שבפנים ההערה. ועוד). אבל (לכאורה) צע"ג לפרש כן בדעת רש"י, שהרי רש"י נקט כהדיעה (ירושלמי ובי"ר שם. סנהדרין שם. ועוד) שהיו"ד של שרי (לא חזקה כו' כ"א) נתנה ליהושע! (** ולהעיר מפרש"י ויצא, כח, יא): התחילו (האבנים) מריבות זו עם זו כו'. ודחוק גדול לומר שרש"י סוּתק (לפעמים, בהביאו דברי אגדה) על הכלל שכתב בתחלת פירושו (בראשית ג, ח) שמביא גם, אגדה המיישבת דברי המקרא.

(***) ויתירה מזו: גם פרט זה ש, הוסיפה ליהושע" כותב רש"י מבלי לציין שהוא דברי אגדה. כי מכיון שהענין דתרעומות האות כו' הוא דבר המובן

שהיתה בו בתחלה (היתה משום) שלא היה אב אלא לארם?

גם דרוש ביאור בדיוק לשון רש"י „ואפילו ריש"י.. לא זה ממקומה" – שהיא לשון בלתי רגילה בכגון דא. ולכאורה היה לו לרש"י לכתוב בפשטות „לא ניטלה ממנו"¹⁸, או „לא נחסרה משמו"¹⁹ (וכיוצא בזה).

ד. ויש לומר הביאור בזה:

כפי שנתבאר בעבר כמה פעמים²⁰, על-דרך הפשט אין כל הכרח לפרש שהשם מרמז ומבטא את ענינו (ומעלתו) של בעל השם²¹ (מלבד במקום שהכתוב גופא מדגיש זאת²² – וכבנידון דידן: „והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך" – או על-כל-פנים מרמז זאת).

ולכן, אין מקום להסביר שיש שייכות בין השם „אברהם" (שניתן על-ידי תרח²³) לחייו של אברהם.

אלא, ההכרח (על-פי דרך הפשט)

חז"ל¹⁵, שבה הדגשת הפירוש היא (גם) על השם אברם: „לא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם – בתחלה.. אב.. לכל ארם.. ולבסוף.. אב לכל העולם".

מוכת, שאין כוונת רש"י (כל-כך) לפרש את נוטריקון השם (הקודם –) אברם, אלא פירושו בא לבאר (רק) את הרי"ש שנותרה בשם אברהם¹⁶.

[ומובן הטעם דלא נחית כאן רש"י לפרש את נוטריקון השם „אברם", כי לצורך פירוש הנוטריקון בשם אברהם, „אב המון גוים", אינו נוגע כל-כך לדעת אם אף לשם אברם¹⁷ יש פירוש (דומה) אם לא].

ומאחר שכוונת רש"י אינה לפרש את נוטריקון השם אברם, אלא רק לבאר מדוע הרי"ש „לא זה ממקומה", לכאורה היה לו לכתוב בקיצור: „לשון נוטריקון אב המון גוים ורי"ש שהיתה בו בתחלה לא זה ממקומה שאף יו"ד כו" – ומהו ההכרח לבאר כאן (ענין ושמ) (סוף) פרשת נח) שהאות „ריש

(18) ע"ד פרש"י בחוקתי כו, מב.

(19) ראה לדוגמא פרש"י ויקהל לה, כז.

(20) ראה ס' כללי רש"י (קה"ת תש"מ) פ"ג אות ח (בהוצאת תנש"א – פ"ב אות ט"ו) (וש"נ). לקו"ש חט"ז ע' 4. ועוד.

(21) ראה גם ראב"ע נח י, ת. ועוד. וראה רש"י נח י, (ה): למדנו שהי' עבר נביא כו'. ובפי' (המיוחס ל)רש"י לדה"א א, כג: נביא כו' אבל שמות אחרים לא נתנו לידרש כו'.

(22) או שיש הכרח ע"ד הפשט ששם זה שייך לענינו של בעל השם, שלכן מצינו בכ"מ בפרש"י עה"ת הענין דמדרש שמות. ואכ"מ.

(23) כ"ה בפשטות (שהשם ניתן ע"י ההורים. וראה רש"י נח שם). ולהעיר מהשקו"ט בענין נתינת שמות (ע"י האב או האם) עה"פ והי' בכזיב בלדתה אותו (דעת זקנים ורמב"ן וישב לה, ה). וראה לקו"ש ח"ז ע' 307 ואילך (וש"נ).

(15) תוספתא ברכות פ"א, יד. ועד"ז בברכות יג, א (אלא ששם לא הובא הכתוב דפרשתנו (כ"א דדה"א א, כז), אבל הובא בפרש"י שם).

(16) וכן מוכח עוד יותר מהגירסא שבדפוס ראשון ושני דרש"י וכת"י רש"י שתח"י – שבכולם ליתא האריכות והכפל לשון (שבדפוטי רש"י הנפוצים), „ואפילו ריש"י שהיתה בו מתחלה". ובפרט להגירסא בדפוס ראשון (הני"ל הערה 2) „ועכשיו לא זה ממקומה". ולפי גירסת בערלינער (וראה גם עץ יוסף לע"י ברכות שם), התיבות „שלא הי' אב.. אב לכל העולם" הן מאמר המוסגר. ע"ש.

(17) ואין דרך רש"י (פשוטו של מקרא) לפרש פי' השמות (כ"א במקום המוכרח) – ראה לקמן הערה 20.

לפרש ש"אברם" היינו "אב לארם" הוא מכך שהר"ש נותרה בשם אברהם.

והביאור: על-פי דרך הפשט אין מקום כלל לומר שאות תושאר בשם שמטרתו לבטא תוכן מסוים – בזמן שאין לה כל שייכות לתוכן זה (של השם) – רק משום שיש לה "תרעומת"²⁴.

וזהו שרמז רש"י בלשונו "ואפילו רי"ש שהיתה בו בתחלה שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו כו" – ובכך מלמדנו רש"י שיש כאן קושיא: על-פי הנוטריקון – מה מקומה של הרי"ש בשם אברהם? וממילא, הקושיא מכריחה לומר שיש לרי"ש גם כן פירוש שהוא בהתאם לתוכן השם אברהם, "אב המון גוים"²⁵.

ועל כך מבאר רש"י, "שלא היה אב אלא לארם כו" לא זוה ממקומה: תוכן הרי"ש הוא – שבעל השם הוא "אב לארם", והרי ענין זה עודנו קיים גם לאחר מכן: "אב לכל הגוים" כולל – ואינו שולל – את ענין "אב לארם", ואין הוא אלא הוספה על כך²⁶.

וזהו שדייק רש"י בלשונו "לא זוה

ממקומה" (ולא כתב "לא ניטלה ממנו" כו' כנ"ל): גם אילו לא נקבעה הרי"ש בשמו (והיה שמו "אבהם"), לא היתה משמעות הדבר שניטל ממנו תוכן הרי"ש, שהרי תוכנה "אב לארם" היה קיים גם באופן זה; אלא שאז היה השינוי מרמז שמכאן ואילך הרי"ש "נותרת" ב"מקום" אחד – רק כחלק מן ה"עולם" ד"אב לכל העולם". וההדגשה בלשון "לא זוה ממקומה" מחדשת שגם לאחר מכן נותרת הרי"ש ב"מקומה", היינו ש"אב לארם" עודנו מפורט בנוטריקון של השם (אברהם) כענין בפני עצמו (אע"פ שהוא בכלל "אב לכל העולם").

ה. ועל-פי כל זה תובן גם הראיה – ובמכל"שכן – "שאף יו"ד של שרי נתרעמה כו":

ביד הרי"ש של אברהם ישנה "טענה", ונימוקה עמה: מאחר שתוכן הרי"ש נשאר בכל אופן בשם – אין לשלול את השארת הרי"ש גופא בשם הצדיק.

משא"כ ב"יו"ד של שרי", "תביעה" בטענה כזו אינה שייכת, מאחר שלתוכן האות יו"ד אין כל מקום בשם שרה (כדלקמן ס"ז).

ונמצא שאין זה כי אם ענין של תרעומת סתם כו' – "נתרעמה" (אלא שאף על-פי-כן "ואף כו") "נתרצו" ונענו מלמעלה גם לבקשתה, והוסיפה ליהושע").

ועפ"ז מיושב גם טעם השינוי ב"יו"ד של שרי" – אשר "זוה ממקומה":

ההשוואה והראיה ממנה היא רק על כך שבכח "תרעומת" של אות לפעול

(24) ראה רש"י בראשית ה, כט. אבל ראה לקו"ש ח"י (ע' 93 ובהערות שם) שע"ד הפשט אין מוכרח שאותיות השם תהיינה בדומה ממש לאותיות שבטעם השם (ע"ש ובהערה 14 שם). ויש לחלק כי בנדו"ד המדובר בשם שניתן ע"י הקב"ה, ובאופן של שינוי שם הקודם, בכדי להדגיש ענין מסוים. ואכ"מ.

(25) וראה ראב"ע כאן: תוספת רי"ש אביר המון גוים ולא בא השם לחסר משמו אות כי אם להוסיף [והטעם שלא פ"י רש"י כן – יש לומר, כי לפ"ז למה נאמר בקרא "אב" ולא "אביר"?]. וראה אלשיך כאן ע"ד הרמז.

(26) ראה דברי דוד כאן: וארם בכלל. ולהעיר מצל"ח ברכות שם (ד"ה אברם הוא אברהם).

שיפייסוה; אבל אפ"ן הפיוס הוא, כמובן, בכל מקום לפי ענינו:

בנידון דידן, כאשר תוכן האות ר"ש קיים גם לאחר מכן, פעלה טענתה ש"לא זזה ממקומה"; משא"כ ב"י"ד של ר"ש, כשתוכן ה"י"ד אינו קיים בשם החדש, אי אפשר להשאיר את ה"י"ד "במקומה", שהרי אין זה "מקומה" עוד.

וממילא מוכרח הפיוס להיות באופן אחר – בהוספת ה"י"ד לשם של צדיק אחר, ודוקא לשם שנעשה "מקומה", היינו שנוטריקון ה"י"ד מחדש דברמה בתוך השם (והאדם) "[הוסיפה ליהושע שנאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע", וכפירוש רש"י שם: "התפלל עלי י"ה"ה²⁷ יושיעך כו"ל].

ו. מדוע אין מקום לתוכן האות י"ד ד"ש"ר בשם "שרה"? ולכאורה – אדרבה:

להלן, על הפסוקי "לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה", פירש רש"י: "לא תקרא את שמה שרי – דמשמע שרי לי ולא לאחרים, כי שרה סתם שמה שתהא שרה על כל". ולפי פירושו הרי זה ממש כמו המבואר לעיל בשם "אברהם – אברהם", שהרי ב"שרה על כל" נכלל גם הפרט "שרי – לי". ולמה ה"י"ד "זזה ממקומה"?

יתר על כן: דוקא לפי פירושו של רש"י בהבדל שבין "שרי" (שרי – לי) ל"שרה" (שרה על כל), טענתה

ותביעתה של ה"י"ד של רש"י (להשאיר בשם שרה) צריכה להיות חזקה אף יותר מטענת הרי"ש של אברהם:

בגמרא²⁸ הלשון היא "בתחלה נעשית שרי לאומתה ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו", ולפי זה הרי זה ממש כמו החילוק בין "אברהם" (אב לארם – אומתו) ל"אברהם" (אב לכל העולם);

אולם רש"י שינה מלשון חז"ל וכתב ש"שרי" משמעה – "שר" (שר) ל"י, ומאחר שמדובר כאן בקריאת שם זה על-ידי אברהם (כדיוק לשון הכתוב "ויאמר אלקים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה גו"), נמצא שפירוש "שרי" הוא היותה "שר" על אברהם²⁹.

[ועל-דרך דברי המדרש³⁰: "מרתא (גבירה) לבעלה, בכל מקום האיש גוזר ברם הכא (לגבי שרה) כל³¹ אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה"].

ועפ"ז איפכא מסתברא: בשם אברהם אין האות רי"ש יכולה לבא בתביעה כה גדולה, אפילו אם לא

67

(28) ברכות יג, א. ועד"ז בתוספתא שם (פ"א, יד). – ובב"ר פמ"ז, א "לעצמה". אבל ביפ"ת (השלם) הגירסא "לעמה". וכ"ה ביל"ש פרשתנו עה"פ. וראה פי' מהר"ז ורש"י לב"ר שם. ב"ר הוצאת תיאודור-אלבק שם.

(29) במפרשי רש"י (רא"ם. לבוש. ועוד) פירשו שגם כוונת רש"י היא (כנגמ') שהיתה שרה "לאומתה". אבל זהו היפך פי' הפשוט בתיבת "לי" [ולהעיר שהלשון בפרש"י לש"ס (ברכות שם. – הובא ברא"ם שם) הוא "שרי – לשון יחיד משמע שרתי" (ולא כתב – שרי ל"י)]. וראה אלשיך וש"ך עה"ת עה"פ.

(30) ב"ר שם (אלא שביפ"ת שם, שזהו ביאור לשם שרה ולא "שרי"). וראה הערה (38).

(31) וירא כא, יב.

(27) ועפ"ז מבואר ג"כ שאין תרעומות ע"ז שלקחת ה"י"ד משרי הוא ע"י הקב"ה – וההוספה ביהושע ע"י משה, כי משה הוסיף את הקב"ה – " – בהושע.

דלכאורה: היה לו לרש"י לכתוב (על־דרך לשון חז"ל³⁶) „בתחלה שרי לי ועכשיו תהא שרה על כל". ועל־דרך לשון רש"י עצמו לגבי אברהם – „בתחילה... אב... לארם... ועכשיו אב לכל העולם".

והביאור בזה:

על־פי פירוש רש"י (לימוד על־דרך הפשט) שרה אכן לא היתה שר על אברהם (אפילו בעת שנקראה „שרי"). שכן, כמבואר לעיל, בלימוד על־דרך הפשט אין הכרח כלל לומר שלשמות בני האדם יש שייכות (לחיי) בעלי השמות. ועל־דרך־זה בעניננו: עצם השם „שרי" (שניתן על־ידי הר"ן³⁷) לא נשא בתוכו משמעות כאילו היא יצאה מכלל „והוא ימשל בך", והיתה – אדרבה – שר על בעלה³⁸ (אברהם)!

[ומה שנאמר בכתוב „כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" – (א) הוא ציווי שניתן כמה שנים לאחר מכן, (ב) ועוד ועיקר – הדברים נאמרו כחידוש].

68 ולפיכך דייק רש"י בלשונו וכתב „לא תקרא את שמה שרי – דמשמע שרי לי ולא לאחרים כי שרה... שתהא שרה

תשאר קבועה בו, שהרי תוכנה נשאר קיים (כחלק מ„אב לכל העולם");

משא"כ ב„שרה", אין כל הוכחה ש„שרי" – ל"י נכלל אף הוא בכך שנעשתה) „שרה על כל", שהרי שרה כזו היא ההיפך מסדר הדברים שנבקע (על־פי תורה), שהבעל הוא השר (וכנ"ל מדברי המדרש), כמו שנאמר לפני זה³² „והוא ימשל בך". ונמצא עפ"ז, שעל־ידי נטילת הו"ד משרה ניטל ממנה תוכן הו"ד (היותה „שרי – ל"י")!

בדוחק גדול אפשר לתרץ, שאברהם נתעלה באותה שעה למדריגה גבוהה יותר, „התהלך לפני והיה תמים"³³, עד שלאחר עליה זו³⁴ שוב לא היתה³⁵ שרה אשתו שר עליו (שרי – לי).

אבל מכמה טעמים אין לומר כן:

(א) לפי זה נמצא ששינוי השם – „שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה" – הוא (גם) ענין של ירידה עבורה!

(ב) הפסוק „כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" נאמר להלן, בפרשת וירא³¹ – מנח זמן לאחר שאמר הקב"ה „לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה".

ז. ויובן על־פי דיוק לשון רש"י על הפסוק „לא תקרא את שמה שרי" – „דמשמע שרי לי ולא לאחרים כי שרה סתם שמה שתהא שרה על כל".

(36) הנ"ל סעיף ו.

(37) כפרש"י נח (יא, כט) „יסכה זו שרה", והרן הוא „אבי יסכה" (נח שם). וראה לעיל הערה 23.

(38) וצ"ע ק שלעיל עה"פ (נח שם) „שרי... יסכה" פרש"י „יסכה לשון נסיכות כמו שרה לשון שררה".

ולהעיר מלשון רש"י שם „שרה לשון שררה" (ולא „שרי"), וכן בתחילת פירושו כ' „יסכה זו שרה" (כבמגילה יז, א. א. סנהדרין טז, ב) ולא „שרי" (כבתיב"ע עה"פ) – ולפענ"ד הוא „תיקון" המעתיק ובפרש"י צ"ל שרי – כלשון הכתוב אותו מפרש.

(32) בראשית ג, טז. וראה רד"ק פרשתנו יז, טו.

(33) פרשתנו יז, א.

(34) ולהעיר מהחילוק בין צחוק דאברהם ודשרה (רש"י פרשתנו יז, יז).

(35) כן משמע קצת בשר"ד עה"ת עה"פ: ואני נתתיך אב המון גוים כו' והיא טפלה לך.

אפילו „שכל נפלא“⁴⁴ (אף אם (מצד עצמו) הוא „למעלה מכלי קיבול דשכל אנושי“⁴⁵), באופן „דגם הפשוט ביותר יכול להבין זאת“⁴⁶.

ונמצא, שתוכן האות רי"ש (אב) רם) קיים גם בשם אברהם – שישנו בו השכל הנעלם מכל רעיון, אלא שהוא באופן המאיר ומתגלה למטה, עד לבחינת „המון גוים“⁴⁶.

אולם אפשר לטעון שעי"ז ש„שכל הנעלם מכל רעיון“ נמשך ל„המון גוים“, נעשית בו ירידה ח"ו – ועל כך אומר רש"י שהרי"ש „לא זזה ממוקמה“⁴⁶, היינו שהיא עודנה ב„מקומה“ ומדיגתה⁴⁷ כמו בהיותה בשם „אברהם“ (שכל הנעלם מכל רעיון).

– וטעם הדבר, כיון שזהו החידוש המיוחד (וממילא – העליה) של אברהם, שעלידו נעשה חיבור ה„מעלה“ וה„מטה“, עד ש„שכל הנעלם מכל רעיון“ נמשך כמו שהוא אל „המון גוים“⁴⁸.

ט. וההוראה מענין זה בעבודת

האדם:

כידוע⁴⁹, עניניהם של שלשת האבות

על כל: „אין פירוש הדברים „בתחלה“ אכן היתה „שרי – לי“, כי אם רק שזוהי משמעות השם³⁹ – אלא שאף משמעות זו יש לשלול עתה, דכיון שרצונו של הקב"ה לתת לה כעת שררה („שר“) ולהביא זאת לידי ביטוי בשמה, אי אפשר שישאר שמה „שרי“ (אף שגם „שרי“ הוא מלשון שררה⁴⁰), מאחר ש„משמע (על-כל-פנים) שרי לי ולא לאחרים“ – והרי ה„שררה“ של שרה תהיה באופן של „שרה על כל“.

ח. מיינה של תורה בפירוש רש"י:

הביאור הנ"ל בכך שהרי"ש „לא זזה ממקומה“ (שתוכן הרי"ש נותר גם לאחר מכן) – מתאים גם לביאור הפנימי בשני השמות „אברהם“ ו„אברהם“:

רבינו הזקן מבאר בתורה-אורי⁴¹, שהשם „אברהם“ מורכב משתי התיבות „אב רם“⁴², וקאי על „שכל הנעלם מכל רעיון“: „אב מרמז על „חכמה“⁴³, ורם מורה על שכל מרומם ומופשט, „נעלם מכל רעיון“.

והשינוי מ„אברהם“ ל„אברהם“ (אב המון גוים) מרמז על הגילוי של הדברים: לאברהם ניתן הכח להוריד ולהמשיך „שכל הנעלם מכל רעיון“ עד ל„המון גוים“; היה ביכלתו להסביר

44 ד"ה כל הנהנה תרפ"ט (בסה"מ קונטרסים ח"א פ"ט).

45 ד"ה מי העיר תש"ג רפ"ט.

46 ראה גם תו"א פרשתנו סד"ה ולא יקרא עוד.

47 ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"י.

48 ראה בארוכה תו"א ריש פרשתנו (יא, ב"ג. מאמרי אדה"ז (שם) שא"י „ירידה“, ואדרבה – דוקא „ירידה זו היא בחי' עילוי מאוד שנמשך אור הכתר“.

49 ראה תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ.

39 ושרה לי – הו"ל לקראה „שרתי“ – ראה הערה 29.

40 וראה הערה 38.

41 ריש פרשתנו. ובארוכה – מאמרי אדה"ז – פרשיות ח"א ריש פרשתנו (ובהנסמן במ"מ שם). ועוד.

42 ראה זהר (ס"ת) פרשתנו עט, ב.

43 תניא פ"ג.

נמשכו לכל יהודי בירושה⁵⁰, ועל־דרך־
 זה הוא בנוגע לענין „אברהם” – „אב
 המון גוים”, שבכחו של כל איש ישראל
 לפעול ב„המון גוים” – בכל העולם
 כולו.
 אלא שעליו לדעת שה„רי”ש . . אב
 . . לארם שהוא מקומו . . לא זזה
 ממקומה”:

אע”פ שיהודי צריך לפעול בכל
 העולם כולו, צריך הוא לדעת שלכל
 לראש מוטל עליו חיוב להשפיע על
 מקומו וסביבתו⁵¹, ורק לאחר מכן, כאשר
 ייעשה „אב למקומו”, יהיה „אב לכל
 העולם”.

(משיחת ש”פ ל’ תשד”מ)

(51) כהפס”ד – עניי עירך קודמין (ב”מ עא,
 רע”א. רמב”ם הל’ מתנות עניים פ”ז הי”ג. טושו”ע
 חו”מ ר”ס צז. שו”ע אדה”ז חו”מ ריש הל’ הלואה).

(50) דאין קורין אבות אלא לשלשה (ברכות טז,
 ב. תו”א שם).

